

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора економічних наук, професора,
директора Навчально-наукового інституту бізнесу, економіки та менеджменту
Сумського державного університету
Люльова Олексія Валентиновича
на дисертаційну роботу Віжуткіна Артема Геннадійовича
на тему: «Організаційно-економічні засади подолання майнової нерівності в
умовах сталого розвитку», подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження Віжуткіна Артема Геннадійовича присвячене актуальній науковій проблемі формування організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку. Обрана тема є надзвичайно своєчасною, оскільки сучасний етап соціально-економічного розвитку характеризується поглибленням диспропорцій у розподілі матеріальних і фінансових активів, посиленням соціальної поляризації, нерівністю доступу до економічних можливостей та необхідністю забезпечення збалансованого розвитку відповідно до Цілей сталого розвитку ООН. Це зумовлює потребу у розробленні науково обґрунтованих підходів до виявлення причин майнової нерівності, оцінювання чинників її формування та визначення ефективних механізмів її подолання.

Актуальність дослідження підсилюється тим, що автор розглядає проблему майнової нерівності комплексно, поєднуючи соціальні, економічні та інституційні аспекти її виникнення й відтворення. У роботі переконливо обґрунтовано, що майнова нерівність впливає не лише на розподіл доходів і активів, а й на економічне зростання, розвиток людського капіталу, соціальну згуртованість суспільства та результативність державної політики у сфері сталого розвитку. Водночас використання сучасного економіко-математичного інструментарію дозволило автору забезпечити належний рівень обґрунтованості отриманих результатів та сформулювати практично орієнтовані рекомендації.

На окрему увагу заслуговує прагнення дисертанта поєднати теоретичні положення з результатами прикладного аналізу країн ОЕСР та України, а також запропонувати комплексний сценарій подолання майнової нерівності, орієнтований на використання органами державної влади, місцевого самоврядування, науковими установами та іншими суб'єктами, відповідальними за формування соціально-економічної політики. Саме така спрямованість дослідження суттєво підвищує його практичну значущість.

Дисертаційна робота виконана на актуальну тему, характеризується високою теоретичною та практичною значущістю, а її проблематика повністю відповідає сучасним потребам розвитку економічної науки та практики забезпечення сталого розвитку.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до планів науково-дослідної роботи Київського національного університету технологій та дизайну та безпосередньо пов'язане з виконанням двох науково-дослідних тем: «Імплементація цифрових технологій в економіку України в умовах сталого розвитку» (№ державної реєстрації 0124U004146, 2024–2027 рр.) та «Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку в постпандемічному суспільстві» (№ державної реєстрації 0121U114581, 2021–2026 рр.). У межах виконання зазначених тем автором отримано результати, що стосуються обґрунтування трансформаційної схеми виникнення майнових дисбалансів, формування сценарію «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», а також розвитку концептуальних засад застосування PEST-аналізу для запобігання майновій нерівності в умовах цифрової інклюзії.

Виконання дисертаційної роботи в межах зазначених науково-дослідних тем свідчить про її системний характер та належну інтеграцію у пріоритетні напрями розвитку економічної науки. Водночас результати дослідження не обмежуються виконанням окремих етапів зазначених наукових програм, а містять самостійні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, що розширюють їх зміст і мають самостійну наукову цінність.

Наведені обставини підтверджують, що дисертаційне дослідження є складовою комплексних наукових досліджень університету та органічно пов'язане з вирішенням актуальних завдань розвитку економіки в контексті забезпечення сталого розвитку.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави стверджувати, що сформульовані автором наукові положення, висновки та практичні рекомендації є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними й підтверджуються результатами проведених теоретичних та емпіричних досліджень. Структура роботи є послідовною, а виклад матеріалу забезпечує цілісне розкриття поставленої мети та виконання визначених завдань дослідження.

Теоретичну основу дисертації становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблематики майнової нерівності, сталого розвитку, соціальної

справедливості, економічного зростання та державного регулювання соціально-економічних процесів. Автором критично проаналізовано існуючі наукові підходи, що дозволило сформулювати власне бачення організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності та визначити напрями їх подальшого розвитку.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням сучасного методичного інструментарію, адекватного меті та завданням дослідження. У роботі застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема методи статистичного аналізу, економіко-математичного моделювання, факторного аналізу, сценарного прогнозування, структурно-логічного узагальнення та порівняльного аналізу. Використання зазначених методів є обґрунтованим і забезпечує належний рівень достовірності сформульованих висновків та рекомендацій.

Важливою перевагою дисертації є її інформаційна база, сформована із використанням офіційних статистичних матеріалів міжнародних організацій та державних установ, що забезпечує репрезентативність проведених розрахунків і дозволяє отримати об'єктивні результати щодо закономірностей формування майнової нерівності та оцінювання ефективності запропонованих напрямів її подолання.

Належний рівень аргументованості дослідження підтверджується також тим, що кожний із сформульованих висновків логічно випливає з проведеного аналізу, а запропоновані рекомендації мають чітке теоретичне підґрунтя й практичну спрямованість. Це свідчить про високий ступінь обґрунтованості наукових результатів, отриманих автором дисертаційної роботи.

4. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційної роботи Віжуткіна Артема Геннадійовича полягає у розробленні теоретичних і науково-методичних засад, а також удосконаленні підходів до оцінювання організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку. Одержані результати утворюють взаємопов'язану систему положень, що охоплює теоретичне осмислення майнової нерівності, економіко-математичне оцінювання її детермінант, прогнозування динаміки та обґрунтування відповідних заходів державного регулювання.

Уперше:

- запропоновано сценарій подолання майнової нерівності «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», сформований на основі результатів економіко-математичного моделювання впливу соціальних детермінант із застосуванням канонічного аналізу, економічних детермінант із використанням

структурного аналізу та інституційних детермінант на основі множинного регресійного аналізу. Запропонований сценарій дав змогу сформувати матрицю заходів подолання майнової нерівності у контексті сталого розвитку з урахуванням статистично значущих результатів проведеного моделювання.

Удосконалено:

- методичні засади визначення значущих соціальних чинників впливу на розподіл доходів населення на основі кореляційного та канонічного аналізу для країн ОЕСР і України за 2010–2023 роки, що передбачають розподіл соціальних імпакт-факторів у розрізі ЦСР 1 та ЦСР 10 і дають можливість кількісно оцінити зв'язок між соціальними детермінантами та показниками розподілу доходів;

- науково-методичний підхід до ідентифікації економічних детермінант нерівномірного розподілу доходів населення із застосуванням методу головних компонент і структурного аналізу на основі латентних показників у контексті ЦСР 8, ЦСР 17 та блоку показників розподілу доходів. Відмінність підходу полягає у виключенні статистично незначущих імпакт-показників за результатами факторних навантажень та визначенні прямого впливу ВВП, ВНД і експорту на економічну складову розподілу доходів;

- науково-методичний підхід до оцінювання інституційних чинників майнової нерівності країн – членів ОЕСР та України, заснований на побудові множинних регресійних моделей для показників майнової нерівності, відібраних методом головних компонент, та інституційних чинників у розрізі ЦСР 10 і ЦСР 16, попередньо відфільтрованих за допомогою кореляційної матриці. Його застосування дозволило визначити силу, спрямованість і статистичну значущість впливу інституційних чинників, а також перевірити адекватність побудованих моделей.

Набули подальшого розвитку:

- теоретико-методичні засади подолання і запобігання майновій нерівності у контексті забезпечення сталого розвитку на основі PEST-методики, що дало змогу систематизувати політичні, економічні, соціальні та технологічні заходи й інструменти скорочення майнових диспропорцій;

- інструментарій прогнозування майнової нерівності країн ОЕСР та України методом експоненціального згладжування Холта на основі інтегральних індексів майнової нерівності, розрахованих методом оптимальної рівномірності. Запропонований інструментарій враховує ВВП на душу населення, індекс Джині, частку доходів 10 % найбідніших верств населення та обсяг платежів за використання інтелектуальної власності, завдяки чому комплексно охоплює фінансові, матеріальні й нематеріальні ресурси та дає змогу виявляти країни з різними рівнями майнової нерівності;

- трансформаційна схема виникнення та регулювання майнової нерівності у контексті сталого розвитку, у межах якої виокремлено джерела її формування, індикатори оцінювання, соціально-економічні ефекти та заходи регулювання. На цій основі розроблено соціально-економічний сценарій подолання майнової нерівності, що охоплює прогресивну податкову політику, соціальні трансферти та базовий дохід, інвестиції в людський капітал і підтримку сталого підприємництва, а також інституційні реформи.

Представлені положення відповідають меті та завданням дисертації, підтверджуються результатами проведених розрахунків і відображають особистий внесок здобувача у розвиток теоретико-методичного забезпечення державної політики подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку.

5. Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Віжуткіна Артема Геннадійовича достатньою мірою оприлюднені у наукових працях і пройшли належну апробацію. За темою дисертації автором опубліковано 11 наукових праць, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, та 6 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій становить 4,33 друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 4,13 друк. арк.

У наукових статтях висвітлено основні теоретичні, методичні та прикладні результати дисертаційної роботи. Зокрема, у них розкрито теоретичні засади майнової нерівності в умовах сталого розвитку, проведено бібліографічний і понятійно-категоріальний аналіз відповідної проблематики, обґрунтовано теоретико-методологічні основи зменшення майнової нерівності, визначено соціальні чинники впливу на розподіл доходів населення та запропоновано підходи до формування стратегій подолання майнової нерівності.

Публікації апробаційного характеру відображають результати обговорення окремих положень дисертації на науково-практичних конференціях. Основні результати дослідження апробовано на п'яти міжнародних та одній всеукраїнській науково-практичних конференціях, під час яких представлено положення щодо впливу майнової нерівності на сталий розвиток, концептуальних засад її оцінювання, соціально-економічних чинників формування та напрямів її подолання.

Аналіз змісту опублікованих праць засвідчує їх відповідність темі, меті, завданням і науковій новизні дисертації. У публікаціях належною мірою представлено особистий внесок здобувача, зокрема в частині розвитку понятійно-категоріального апарату, формування системи показників майнової

нерівності, застосування економіко-математичного інструментарію та обґрунтування організаційно-економічних заходів її подолання.

Кількість, зміст і тематична спрямованість опублікованих праць забезпечують достатню повноту представлення основних результатів дисертаційного дослідження. Результати, що виносяться на захист, знайшли належне відображення у наукових публікаціях автора, а рівень їх оприлюднення та апробації відповідає вимогам, установленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

6. Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у доведенні сформульованих теоретичних положень, методичних підходів та наукових рекомендацій до рівня практичного використання у сфері формування державної політики щодо подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку. Запропоновані автором підходи можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування, науковими установами, закладами вищої освіти, а також іншими організаціями, діяльність яких пов'язана з розробленням і реалізацією соціально-економічної політики.

Практичну цінність мають розроблені автором науково-методичні підходи до оцінювання соціальних, економічних та інституційних детермінант майнової нерівності, інструментарій прогнозування її динаміки, методичні рекомендації щодо кластеризації країн за рівнем майнової нерівності, а також інтегрований комплексний сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», який поєднує соціальні, економічні та інституційні механізми скорочення майнових диспропорцій та може бути використаний під час розроблення стратегій сталого розвитку й програм соціально-економічного розвитку.

Важливе практичне значення має сформована автором матриця якісних детермінант і кращих практик державного регулювання у сфері забезпечення майнової рівності, яка створює методичне підґрунтя для адаптації позитивного міжнародного досвіду до сучасних умов розвитку України. Запропоновані рекомендації спрямовані на вдосконалення податкової політики, розвиток системи соціального захисту, підтримку людського капіталу, підвищення ефективності державного управління та покращення інституційного середовища.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується їх запровадженням у діяльність Кролевецької міської ради Конотопського району Сумської області та Кролевецької міської територіальної громади, де використано запропоновані автором підходи до комплексного оцінювання майнової нерівності, прогнозування її динаміки та формування стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку громади. Крім того, результати

дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Київського національного університету технологій та дизайну під час викладання дисциплін економічного спрямування, що підтверджує їх прикладну цінність та можливість використання у підготовці фахівців економічного профілю.

Отже, результати дисертаційного дослідження мають вагомe практичне значення, характеризуються високим рівнем прикладної спрямованості та можуть бути ефективно використані як у діяльності органів публічного управління, так і в науково-дослідній та освітній діяльності.

7. Аналіз змісту та структури дисертації.

Дисертаційна робота характеризується логічною, послідовною та цілісною структурою, яка повною мірою відповідає поставленій меті, визначеним завданням і обраній методології дослідження. Зміст роботи узгоджується з її назвою, а виклад матеріалу забезпечує послідовне розкриття проблематики дослідження та досягнення поставленої мети.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 200 сторінок, із них основний текст викладено на 156 сторінках. Робота містить 35 таблиць, 67 рисунків, 5 додатків, а список використаних джерел налічує 112 найменувань, що свідчить про належний рівень опрацювання наукової літератури та інформаційної бази дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, сформульовано наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та впровадження.

У першому розділі досліджено теоретичні засади майнової нерівності, розкрито її соціально-економічну сутність, здійснено бібліометричний аналіз наукових досліджень, удосконалено понятійно-категоріальний апарат, розроблено трансформаційну схему виникнення та регулювання майнової нерівності, а також проведено PEST-аналіз концептуальних підходів до її подолання.

Другий розділ присвячено розробленню та апробації науково-методичного інструментарію оцінювання соціальних, економічних та інституційних детермінант майнової нерівності. Автором використано сучасні методи економіко-математичного моделювання, зокрема кореляційний, канонічний, компонентний, структурний та регресійний аналіз, що забезпечило належний рівень обґрунтованості отриманих результатів.

У третьому розділі запропоновано інструментарій прогнозування майнової нерівності, проведено кластеризацію країн за рівнем майнової нерівності,

сформовано матрицю якісних детермінант державного регулювання та розроблено інтегрований комплексний сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», який має прикладне значення для формування державної політики у сфері забезпечення сталого розвитку.

Матеріал дисертації викладено послідовно, структурні елементи роботи є взаємопов'язаними та логічно доповнюють один одного. Кожний розділ завершується відповідними висновками, що узагальнюють отримані результати та забезпечують логічний перехід до наступного етапу дослідження. Загальні висновки повністю відповідають поставленим завданням, відображають основні результати роботи та підтверджують досягнення визначеної мети дослідження.

Структура дисертації є збалансованою, змістовно завершеною та відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Побудова роботи свідчить про високий рівень володіння здобувачем методологією наукових досліджень, уміння логічно структурувати матеріал і послідовно обґрунтовувати отримані результати.

8. Дотримання принципів академічної доброчесності.

Під час ознайомлення з дисертаційною роботою, опублікованими науковими працями здобувача та змістом наведених у дослідженні результатів ознак порушення принципів академічної доброчесності не виявлено.

Дисертація характеризується належним рівнем наукової культури, логічністю викладу матеріалу та коректним використанням наукових джерел. Використані у роботі наукові положення, концепції, статистичні матеріали й результати досліджень інших авторів супроводжуються відповідними посиланнями, що свідчить про дотримання вимог академічного цитування.

Зміст дисертаційної роботи, наведені наукові положення, результати досліджень, висновки та запропоновані рекомендації узгоджуються з опублікованими працями автора, відображають особистий внесок здобувача у розв'язання поставленого наукового завдання та не дають підстав вважати, що результати дослідження отримані з порушенням принципів академічної доброчесності.

За результатами ознайомлення з дисертаційною роботою ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, самоплагіату чи інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

9. Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи актуальність теми, наукову новизну, теоретичну та практичну цінність дисертаційної роботи, вважаю за доцільне висловити окремі

зауваження і побажання, які мають дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

1. У роботі автором сформовано інтегральний індекс майнової нерівності, до складу якого включено показники ВВП на душу населення, індекс Джині, частку доходів 10 % найбідніших верств населення та обсяг платежів за використання інтелектуальної власності. Такий підхід є цікавим і науково обґрунтованим, однак у дисертації доцільно було б детальніше аргументувати вибір саме цих показників, а також пояснити причини відмови від використання інших індикаторів, які широко застосовуються у міжнародних дослідженнях майнової нерівності (зокрема показників концентрації багатства чи структури активів домогосподарств).

2. Автором розроблено комплексний сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», який є одним із найбільш вагомих результатів дисертації. Разом із тим практична цінність цього сценарію була б ще вищою, якби робота містила більш деталізований механізм його впровадження із визначенням часових етапів реалізації, очікуваних кількісних результатів, відповідальних суб'єктів та можливих ризиків реалізації запропонованих заходів.

3. У дослідженні проведено ґрунтовний аналіз країн ОЕСР та України із застосуванням сучасного економіко-математичного інструментарію. Водночас дискусійним залишається питання універсальності отриманих результатів для інших груп держав, насамперед країн із нижчим рівнем економічного розвитку або перехідною економікою. Розширення вибірки дослідження могло б забезпечити ширші можливості для перевірки запропонованих автором методичних підходів та підвищити рівень узагальнення отриманих висновків.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний та дискусійний характер, не знижують наукової цінності дисертаційної роботи і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях. Загалом дисертація є завершеним самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні.

Загальні висновки

Дисертаційна робота Віжуткіна Артема Геннадійовича на тему «Організаційно-економічні засади подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в розробленні теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності в умовах забезпечення сталого розвитку.

Результати дисертаційної роботи характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної цінності. Автором

сформовано комплексний науково-методичний підхід до дослідження майнової нерівності, удосконалено інструментарій оцінювання її соціальних, економічних та інституційних детермінант, запропоновано сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», а також розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення державної політики у відповідній сфері.

Поставлену в дисертації мету досягнуто, визначені завдання виконано повною мірою. Зміст роботи відповідає обраній темі, а сформульовані висновки логічно випливають із проведеного дослідження та належним чином підтверджуються результатами теоретичного аналізу й економіко-математичного моделювання. Основні положення дисертації достатньо апробовані, відображені у наукових публікаціях автора та відповідають вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Висловлені у відгуку зауваження мають рекомендаційний характер, спрямовані на подальший розвиток наукових досліджень автора і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

За актуальністю обраної теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, рівнем наукової новизни, теоретичним та практичним значенням одержаних результатів, оформленням і дотриманням принципів академічної доброчесності дисертаційна робота Віжуткіна Артема Геннадійовича «Організаційно-економічні засади подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту
бізнесу, економіки та менеджменту
Сумського державного університету

Олексій ЛЮЛЬОВ